

บทที่ 5

ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของการเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ไทย

กาลเวลานำพายุคสมัยที่มีลักษณะต่างๆ กัน โดยเฉพาะ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2535 - 2544) นับเป็นทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยที่สำคัญช่วงหนึ่ง เพียงแค่ 10 ปี คนไทยเผชิญกับภาวะต่างๆ มากมาย ทั้งความเฟื่องฟูจากภาวะเศรษฐกิจ จนประเทศไทยได้รับสมญานามว่าเป็น "เสือตัวที่ห้า" แห่งเอเชีย ในปี พ.ศ. 2534 แต่ถดถอยหลังไปได้เพียงแค่ 6 ปี จากสมญานาม "เสือตัวที่ห้า" ประเทศไทยกลับได้ชื่อว่า เป็นที่มาของ ดัมยาคุง ไครซิส (Tom-yum-kung Crisis) วิกฤติเศรษฐกิจที่ไม่เพียงแต่จะกระทบในประเทศไทยเท่านั้น ยังไหลลามไปยังประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย 3 ปีให้หลังการเยียวยาผ่านมาตรการต่างๆ ของรัฐบาล วิกฤติเศรษฐกิจของประเทศจึงเริ่มคลี่คลายลง จนลัทธิบริโภคนิยมเริ่มทำงานอย่างเข้มข้นอีกครั้งหนึ่ง

ในช่วงเวลาต่างๆ จนถึง 10 ปีที่ผ่านมา ความนิยมในละครโทรทัศน์ไม่เคยเสื่อมคลาย แม้จะผ่านวิกฤติร้อนหนาวอย่างไร ก็ยังคงครองความนิยมในฐานะสื่อบันเทิงทางโทรทัศน์เสมอมา เพื่อให้ได้ภาพที่ฉายชัดถึงลักษณะความเปลี่ยนแปลงของการเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์ในรอบ 10 ปี มาแล้ว สิ่งหนึ่งที่ควรศึกษาควบคู่ไปด้วยกันนั่นคือ การเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์กับบริบทของสังคม เศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทราบว่า ในห้วงเวลา สังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงนี้ ความเปลี่ยนแปลงในการเล่าเรื่องของบทละครโทรทัศน์มีลักษณะอย่างไร

ในบทที่ 5 นี้จะนำเสนอถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 5.1 การเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์กับบริบทสังคม เศรษฐกิจไทย ปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544
- 5.2 ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของการเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ไทย

- 5.1 การเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์กับบริบทสังคม เศรษฐกิจไทย ปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544

"drama in a dramatized society"

Raymond Williams (1998)

กาญจนา แก้วเทพ (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2545) ได้แปลคำจำกัดความวลีดังกล่าวไว้ว่า “โลกนี้คือละครหรือโรงละครกลายเป็นโลกนี้” อันแสดงถึงความสัมพันธ์ที่แยกไม่ออกระหว่างละครโทรทัศน์กับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม แทบจะเรียกได้ว่า คนเป็นเช่นไร ละครโทรทัศน์เป็นเช่นนั้น และในบางครั้งละครโทรทัศน์เป็นเช่นไรคนก็อาจจะเป็นเช่นนั้น ถ้าคนๆ นั้นเกิดการซาบซึ้งกับละครโทรทัศน์จนแยกไม่ออกว่าไหนคือโลกแห่งความเป็นจริงและโลกแห่งละคร สมสุข หินวิมาน (2545) ได้กล่าวว่า ความเคลื่อนไหวที่อยู่ในละครโทรทัศน์ไม่เคยเป็นไปโดยอุบัติเหตุ แต่สอดรับความเป็นจริงภายนอกอยู่เสมอ โดยยกตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมที่กำลังทำพรีเซ็นต์แม่ได้ลงทุนจ้างแม่ค้าในตลาดสดมาแสดงเป็นแม่ตัวจริงในงานวันแม่แห่งชาติ ตามอย่างละครเรื่อง “แม่ค้า” ที่ลูกในละครกตัญญูต่อแม่ซึ่งเป็นแม่ค้า

เพาวิภา ภมรสถิตย์ (2528) ได้ศึกษาถึง “ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย” ซึ่งศึกษาละครโทรทัศน์จากบทละครในช่วงปี พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2516 เป็นเวลา 19 ปี พบว่า ละครโทรทัศน์มีความสัมพันธ์และมีบทบาทกับสังคมไทยทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยภาวะเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนกำหนดทิศทางในการจัดทำละครของคณะละคร และรสนิยมของคนดู

สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความสัมพันธ์ของ บท (text) คือ เนื้อหาของละครโทรทัศน์กับบริบท (context) ทางสังคม เศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อกัน

เมื่อพิจารณาถึงปรากฏการณ์ของสังคม เศรษฐกิจไทย ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544) จะพบปรากฏการณ์ใหญ่ๆ ซึ่งส่งผลต่อสังคมไทยในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก คือภาวะการเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์ภาวะความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ในการแบ่งช่วงบริบทของสังคม เนื่องจากเมื่อเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป บริบทสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ตามภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ซึ่งใช้หน่วยของเวลาคือ ปี เป็นเส้นแบ่ง ดังนี้

1. ช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ ในปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2540
2. ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจหรือฟองสบู่แตก ในปี พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2543
3. ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเริ่มคลี่คลาย ปี พ.ศ. 2544

โดยบริบทสังคมเศรษฐกิจแต่ละช่วงมีลักษณะดังนี้

1. ช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ ปี พ.ศ. 2535 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2540

ภาพของความเป็นไปของผู้คนในสังคมที่สะท้อนถึงภาวะของสังคม เศรษฐกิจในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ โดยผ่านสายตาของนักเขียนต่างชาติ 3 คน คือ วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม และลี เค็ง ปอร์ ในหนังสือชื่อ โศกนาฏกรรมสยาม ได้สะท้อนภาพถึงสังคมไทยในยุคฟองสบู่ไว้ว่า ภาพที่เห็นกันทั่วไปในยุคเศรษฐกิจกำลังรุ่งเรือง คือ ภาพของนิสิตในชุดขาวดำที่ตัดเย็บอย่างทันสมัย ถือกระเป๋าเป้ห่อกุซซี่ (ของแท้!) ขับรถ เบนซ์หรือไมก์รอดีเอ็มดับบลิวด้วยมือข้างหนึ่ง ในขณะที่มืออีกข้างหนึ่งถือโทรศัพท์มือถือขนาดเล็กบาง ภาพที่สะท้อนนี้แสดงให้เห็นถึงการใช้ชีวิตแบบบริโภคนิยมเป็นอย่างมาก

อสังหาริมทรัพย์ได้เฟื่องฟูเป็นอย่างมากในยุคนี้ ภาพคอนกรีตที่กำลังสร้างคอนโดมิเนียมเห็นได้อย่างดาษดื่นในกรุงเทพมหานครและจังหวัดโดยรอบ เนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจที่เติบโตทำให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ ซึ่งต้องการที่อยู่อาศัยใหญ่โต ราคาแพง และของใช้อื่นๆ ซึ่งมีได้เป็นแค่ความฟุ้งเฟ้อ แต่เป็นความจำเป็นทางสังคม ด้วยลักษณะการเป็นสังคมที่มีชนชั้นของสังคมไทย ที่ผู้คนจะได้รับการปฏิบัติตามสถานะและความร่ำรวยที่เห็นภายนอก โดยในปี 2538 การใช้จ่ายของคนไทยหมดไปกับการเดินทางต่างประเทศ 80,000 ล้านบาท การศึกษาต่อต่างประเทศ 10,000 ล้านบาท นาฬิกาและเครื่องประดับ 70,000 ล้านบาท โดยอำนาจซื้อของชนชั้นกลางได้มาจากการได้รับสินเชื่อ

ไม่เพียงแต่ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางเท่านั้นที่เป็นพวกบริโภคนิยม ในชนบทชาวนาขายที่ดินให้กับนักพัฒนาที่ดิน เมื่อได้เงินมาก็จะนำมาซื้อรถกระบะโตโยต้าทันที ซึ่งอาชีพครูในชนบทก็นิยมรถกระบะเช่นเดียวกัน ทำให้ตลาดรถกระบะใหม่ในประเทศไทยกลายเป็นตลาดที่ใหญ่เป็นอันดับสองรองจากอเมริกา (วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม, ลี เค็ง ปอร์, 2542)

ภาวะเศรษฐกิจที่เติบโตเป็นอย่างมากนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมการเกษตรไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม นอกจากนี้การส่งออกเป็นเสมือนตัวจักรให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตถึงร้อยละ 10 ในช่วงปี 2528 - 2538 ซึ่งเป็นการเติบโตที่เร็วที่สุดในสายตาของธนาคารโลก จนทำให้ธนาคารโลก และ IMF ได้เชิดชู และให้สมญานามอย่างเป็นทางการแก่ประเทศไทย ในเดือนกันยายน 2538 ในการจัดประชุมที่กรุงเทพฯ ว่า เป็น "เสือตัวที่ห้า" แห่งเอเชีย

แม้ภาพโดยรวมของเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราสูงแต่สภาพของสังคมในชนบทยังไม่ได้เติบโตไปด้วย โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีรายงานถึงสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้และกระจายการพัฒนาในภาคชนบทว่า ช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในเมืองด้วยกันเอง ระหว่างเมืองกับชนบท ตลอดจนระหว่างกรุงเทพมหานครกับภาคต่างๆ มีมากขึ้น ซึ่งนับว่ามีลักษณะเช่นเดียวกันกับของประเทศที่กำลังก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่โดยทั่วไป

ที่มักจะมีปัญหาช่องว่างระหว่างรายได้เกิดขึ้นในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการพัฒนา แม้ว่าโครงการผลิตของไทยจะเปลี่ยนแปลงจาก การผลิตในภาคเกษตรกรรมเป็นหลักมาเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น เป็นลำดับก็ตาม แต่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งรายได้ไม่แน่นอน อันเนื่องมาจากการผลิตที่ต้องพึ่งพาสภาพภูมิอากาศ และความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลก ขณะเดียวกันการมีงานเสริมเพื่อเพิ่มรายได้นอกภาคเกษตรในชนบทก็ยังมีจำกัด เพราะกิจการอุตสาหกรรมและบริการยังไม่กระจายออกไปสู่ส่วนภูมิภาคและเขตชนบทเท่าที่ควร

สิ่งนี้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เกิดความไม่สมดุลต่างๆ ดังเช่น ความไม่สมดุลของระบบการศึกษาที่เข้าเรียนต่อจากระดับประถมศึกษา มีอัตราต่ำมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ความไม่สมดุลในการถือครองทรัพย์สินทางเศรษฐกิจที่มีการกระจุกตัวของทรัพย์สินอยู่ในกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยราย โดยเฉพาะที่ดินและที่อยู่อาศัยมักจะกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มประชาชนผู้มีรายได้ระดับปานกลางจนถึงระดับสูง ส่วนผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินประเภทดังกล่าวน้อยมาก

นอกจากนี้ ช่องว่างของรายได้ระหว่างภาคต่างๆ ของประเทศและระหว่างเมืองกับชนบทเพิ่มสูงขึ้น โดยต่างกันประมาณ 3 เท่า และมีแนวโน้มที่จะห่างออกไปอีก

ในช่วงนี้ ภาวะสังคมไทยกำลังถูกกระทบกระเทือนจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง ซึ่งมีการอพยพของประชาชนในชนบทเข้าสู่เมืองและความไม่มั่นคงของสถาบันครอบครัวได้ก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาสุขภาพอนามัยที่มีการเจ็บป่วย ซึ่งสัมพันธ์กับความ เป็นจริงสังคมเมืองของประเทศ

ในด้านคุณภาพของชีวิต เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต จิตใจ ค่านิยม และวัฒนธรรม ดั้งเดิมของไทย จากฐานที่ตั้งถิ่นฐานชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองมากขึ้น จากการอพยพย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาระบบความมั่นคงทางสังคมของสถาบันครอบครัวซึ่งเคยมีมาแต่เดิมต้องเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเหตุเป็นผลทางเศรษฐกิจมากกว่า การดำเนินชีวิตตามประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิม ถึงแม้ว่าประชากรบางส่วนอาจมีโอกาสดำเนินงานทำและมีรายได้ดีขึ้น แต่ก็ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสร้างปัญหาสังคมตามมาหลายด้าน เช่น การขาดแคลนที่อยู่อาศัย บริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ชุมชนแออัด การจราจรติดขัดในเมืองใหญ่ ความเสื่อมโทรมของคุณภาพชีวิตอันเกิดจากภาวะมลพิษ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาเด็กและเยาวชน สุขภาพจิต แรงงานโสเภณี ตลอดจนปัญหาที่สืบเนื่องจากความยากจนในเมือง

การเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในสังคมมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไป เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและบริการ รวมทั้งโรคที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น โรคจิตประสาท โรคเอดส์ ในขณะที่เดียวกัน โรคติดต่อและโรคที่เกิดจากความยากจนก็ยังมีปัญหาอยู่

โดยการเปลี่ยนแปลงของประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นเป็นลำดับ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อย ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งในสังคมที่ไม่พึงปรารถนาหลายประการ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาเด็กและเยาวชน และปัญหาโสเภณี เป็นต้น

การพัฒนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่เปิดกว้างสู่นานาชาติและเน้นหนักทางด้านวัตถุมากยิ่งขึ้นทุกขณะ ได้ก่อให้เกิดการขาดความสมดุลทางด้านจิตใจ ศีลธรรมและค่านิยมอันดีงามของสังคมไทยที่มีมาแต่ในอดีต ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการปรับตัวของคนไทยในสังคมให้สามารถเลือกรับวิถีชีวิต ค่านิยมอันดีงามของสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

2. ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจหรือฟองสบู่แตก ในปี พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2543

ภาพของเครื่องบินก่อสร้างที่ยืนคู่กับคอนโดร่า พบได้ดาษดื่นในกรุงเทพฯ และจังหวัดโดยรอบ นับเป็นภาพสะท้อนแห่งช่วงเวลายุคสมัยของปี พ.ศ. 2541 จาก "เลือดที่ห้า" แห่งเอเชียโลกของความเป็นเล็ดถึงแก่กาลอวสาน ประเทศไทยกลับสู่ความเป็นประเทศโลกที่สามอีกครั้งพร้อมกับความสูญเสียเอกราชทางเศรษฐกิจ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 ระบุว่า วิกฤติเศรษฐกิจในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มีสาเหตุมาจากการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมที่ขาดประสิทธิภาพ คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นจากการเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นหลัก ขณะที่ภาพการผลิตโดยรวมลดลงอย่างต่อเนื่อง การเปิดเสรีทางการเงินภายใต้สถานการณ์ที่ระบบอัตราแลกเปลี่ยนไม่ยืดหยุ่นทำให้ขาดการคำนึงถึงความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน จึงเกิดการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศในระดับสูง การกำกับดูแลระบบสถาบันการเงินที่ขาดประสิทธิภาพ ทำให้มีการจัดสรรเงินลงทุนไปในภาคการผลิตที่ไม่ช่วยส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ดังนั้นเมื่อเศรษฐกิจของประเทศเริ่มชะลอตัวลงจากปัญหาอุปสรรคทางการส่งออก จึงก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพสินเชื่อของสถาบันการเงินที่ให้กู้ในการลงทุนที่เกินตัวในภาคอสังหาริมทรัพย์ และนำไปสู่การขาดความเชื่อมั่นในสถาบันการเงินและความสามารถในการชำระหนี้

ของประเทศ ส่งผลให้เกิดการเก็งกำไรค่าเงินบาทและการไหลออกของเงินทุนอย่างรวดเร็ว ระบบการเงินและเศรษฐกิจของประเทศจึงขาดเสถียรภาพและเข้าสู่วิกฤติในที่สุด

วิกฤติเศรษฐกิจและการเงินดังกล่าว ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจหดตัวอย่างรุนแรงในปี 2541 โครงสร้างระบบสถาบันการเงินอ่อนแอและ ไม่สามารถดำเนินการตามกลไกได้อย่างปกติ ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้สร้างความอ่อนแอต่อระบบสถาบันการเงิน ประเทศไทยต้องหันไปกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF จำนวนเงิน 17,200 ล้านดอลลาร์ แลกกับเงื่อนไข การขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 การขึ้นค่าสาธารณูปโภคต่างๆ การให้ต่างชาติสามารถเป็นเจ้าของสถาบันทางการเงินได้ร้อยละ 49 และการสัญญาว่าจะสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายอนุญาตให้ต่างชาติเป็นเจ้าของที่ดินได้

ผลของวิกฤติเศรษฐกิจกระทบกับประชาชนในสังคมทุกระดับ ผู้ที่ได้รับผลกระทบก่อนใคร คือลูกจ้าง 50,000 คน ของสถาบันการเงิน 56 แห่งที่ถูกสั่งปิด โดยคำแนะนำของ IMF ซึ่งก่อนหน้านี้ คนกลุ่มนี้เป็นสัญลักษณ์ความรุ่งเรืองของสังคมไทย ชนชั้นนำคอปกขาวเหล่านี้ถูกยึดรถเบนซ์ รถบีเอ็มดับเบิลว หรือไม่สามารถผ่อนส่งบ้านได้ (วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม, ลี เค็ง ปอร์, 2542) ในนักธุรกิจระดับประเทศเงินในธนาคารยุบหายไปทันตาจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินที่เปลี่ยนไป และหนี้ต่างประเทศที่กู้มาลงทุนกิจการก็เพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อบริษัทต่างๆ เกิดการเลย์ออฟพนักงาน คนจำนวนมากตกงาน โดยประมาณการว่าคนจำนวนมากถึง 2.9 ล้านคน ไม่มีงานจากวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพสังคม จิตใจ และวัฒนธรรมของคนในสังคม

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ได้รับผลกระทบเกิดความรู้สึกช็อก และหดหู่ ทั้งปัญหาของตัวเอง และคนรอบข้าง คนที่งานทำพยายามรักษางานเอาไว้อย่างเหนียวแน่นต้องจ่ายอมให้บริษัทลดเงินเดือน ด้วยภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ปกคลุมอยู่ทั่วไป ทำให้มีอัตราฆ่าตัวตายเพิ่มเป็นสองเท่า โดยเฉพาะแล้ว มีคนไทยฆ่าตัวตายวันละ 12 คน ในเดือนมกราคม 2541 และจากการสำรวจความคิดเห็นของคนไทย 1,180 คนพบว่าร้อยละ 17 คิดถึงเรื่องฆ่าตัวตาย (วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม, ลี เค็ง ปอร์, 2542)

นอกจากนี้ยังเกิดความล่มสลายของชุมชน โดยนักวิจัยของธนาคารโลก (อ้างถึงใน วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม, ลี เค็ง ปอร์, 2542) ได้อธิบายถึงสภาพการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม คือ การล่มสลายของการไว้วางใจระหว่างกันชุมชน ซึ่งได้ยกตัวอย่างสภาพชุมชนแออัด เทพารักษ์ ในกรุงเทพฯ ซึ่งมีสภาพ การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดมีอัตราเพิ่มขึ้น ความคับข้องใจและอาการกดดันทางจิตใจนำไปสู่ความตึงเครียดที่เพิ่มมากขึ้นทั้งในครอบครัวและชุมชน เนื่องจากการแข่งขันกันหางานทำ เพื่อนบ้านที่เคยร่วมมือกันมาก่อนต้องมาแข่งขันกัน การลักขโมย อาชญากรรม

และความรุนแรงมีมากขึ้น คนทั่วไปรู้สึกไม่มีความมั่นคงปลอดภัย เด็กๆ ไม่ได้ไปโรงเรียนต้องอยู่เฝ้าบ้าน เพราะขโมยที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก็คือเพื่อนบ้านนั่นเอง สิ่งเหล่านี้เป็นภาพของชุมชนที่อ่อนแอ

สำหรับชนบท ได้รับผลกระทบจากการการเลย์ออฟพนักงาน การปิดตัวของโครงการก่อสร้าง ทำให้แรงงานที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ ที่ไม่มีทางไป มุ่งหน้ากลับบ้านในชนบท องค์การพัฒนาเอกชนประเมินว่า จากจำนวน 60,000 หมู่บ้านมีแรงงานอพยพ กลับเข้าไปเฉลี่ยหมู่บ้านละประมาณห้าคน ซึ่งแรงงานเหล่านี้เป็นรายได้หลักของครอบครัว จึงส่งผลกระทบต่อ สภาพครอบครัว สภาพจิตใจของคนในครอบครัวไปด้วย จากการที่แรงงานอพยพ กลับไปยังภาคเกษตรไปเป็นแสนๆ คน ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรโดยเฉพาะพื้นที่ป่าที่มีอยู่อย่างจำกัด

ดังนั้นสภาพเศรษฐกิจในยุควิกฤติเศรษฐกิจหรือฟองสบู่แตก ในช่วงปี 2535 - 2544 ส่งผลกระทบต่อคนโดยทั่วไปในสังคม คนที่รวยมากกลับรวยน้อยลง จากการเปลี่ยนแปลงค่าเงิน คนชั้นกลางใหม่กลับไปเป็นชนชั้นล่างเหมือนเดิม บ้าน รถ ถูกยึด เป็นหนี้บัตรเครดิต คนที่จนอยู่แล้วกลับจนมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ยังมีช่องว่างระหว่างฐานะอยู่ดี นอกจากนี้ผลกระทบที่เกิดขึ้นรุนแรงคือสภาพจิตใจของคนในสังคม เกิดภาวะเครียด หดหู่ เกิดการฆ่าตัวตายมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำต่างๆ ในเรื่องรายได้ การมีงานทำ การศึกษา การถือครองทรัพย์สิน มีมากขึ้น ปัญหา ด้านคุณภาพชีวิต สังคม วัฒนธรรม สภาพจิตใจ สิ่งแวดล้อม ทั้งในชนบท เมือง และภาคมหานคร ที่มีอยู่แล้วเพิ่มมากขึ้นไปอีก

3. ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเริ่มคลี่คลายในปี พ.ศ. 2544

วิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างรุนแรง ความพยายามในการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะปานกลางอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวอย่างช้าๆ และมีเสถียรภาพในระดับหนึ่ง เศรษฐกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.4 ในปี 2543 จากที่เคยหดตัวต่ำสุดถึงร้อยละ 10.2 ในปี 2541 แต่ยังมีปัญหาในภาคการเงินและอสังหาริมทรัพย์ ปัญหาหนี้สาธารณะและปัญหาการขาดดุลงบประมาณ อันเป็นข้อจำกัดของการจัดสรรทรัพยากรในระยะต่อไป นอกจากนี้ เศรษฐกิจไทยยังมีการพึ่งพิงทุน เทคโนโลยี และตลาดต่างประเทศสูง ฐานการผลิตหลักของประเทศยังอ่อนแอ ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานวัตกรรม ทั้งไม่สามารถรับถ่ายทอดและแปรทุนเทคโนโลยี มาใช้ในการต่อยอดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเติบโตอยู่บนพื้นฐานความไม่สมดุลย์ของการพัฒนา โดยการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนาระหว่างภาค ระหว่างชนบทกับเมือง และระหว่างกลุ่มคนในสังคม ยังเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย ทั้งก่อให้เกิดปัญหาดังคมอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติ

ถูกใช้ประโยชน์อย่างสิ้นเปลือง และเมื่อร่อยหรอลงก็นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งเชิงทรัพยากร ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง จึงนำไปสู่ข้อสรุปผลการพัฒนาที่ว่า แม้เศรษฐกิจขยายตัวในระดับดี แต่สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน

สภาพสังคมในช่วงนี้ ศักยภาพของคนไทยและระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องระยะยาวมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาคุณภาพการศึกษาของคนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และยังมีปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาและโอกาสทางการศึกษาระหว่างเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตเมืองกับชนบทค่อนข้างสูง สำหรับการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมได้ขยายขอบเขตการดำเนินงานได้กว้างขวางขึ้น แต่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้เพียงเฉพาะแรงงานในระบบเท่านั้นยังไม่สามารถดำเนินการไปถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานภาคเกษตร ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศได้

ขณะเดียวกันปัญหาสังคมที่มีความเด่นชัดคือ คนไทยยังมีการว่างงานอยู่ในระดับสูง คนไทยบางกลุ่มขาดโอกาสในการเข้าถึงและไม่ได้รับการคุ้มครองจากหลักประกันความมั่นคงทางสังคมที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ขณะเดียวกัน ปัญหาความรุนแรงและเลือกปฏิบัติต่อเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งปัญหายาเสพติดและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีแนวโน้มที่ความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจน ปัญหาการทุจริตประทุมิชอบ รวมทั้งปัญหาความเสื่อมถอยของเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ค่านิยมความเป็นไทย ความสามัคคีและความรักชาติ

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เริ่มปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมือง แต่การจัดการพื้นที่ที่แยกส่วนการพัฒนาชนบทและเมืองออกจากกัน ทำให้ขาดความเชื่อมโยงทั้งด้านนโยบายและการปฏิบัติ ผนวกกับนโยบายการบริหารแบบรวมศูนย์ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและท้องถิ่น ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจภาคเมืองมีการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากกว่า โดยที่การพัฒนาแยกห่างจากพื้นที่ชนบทก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบทมากขึ้น ทั้งในด้านการกระจายรายได้ และการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนคุณภาพและการกระจายบริการทางสังคม โดยการเติบโตของเมืองไม่ได้มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาชนบทเท่าที่ควร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา และไม่สามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการพึ่งตนเองได้น้อยลง

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ภาคชนบทเจริญเติบโตไม่เท่าเทียมกันและเกิดภาวะความยากจนและความล้าหลังทั้งยังขาดความเชื่อมโยงกับระบบเมืองและโลกภายนอก ขณะที่ภาคการเกษตรซึ่งเป็นฐานการผลิตที่สำคัญ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง ขาดการ

อนุรักษ์ พื้นฟู และเสื่อมโทรมลง การขยายตัวอย่างไร้ทิศทางของพื้นที่เมือง โดยไม่มีระบบผังเมือง และการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสภาวะสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท

ในยุคนี้ เวลาเป็นมิติสำคัญที่กำกับกิจกรรมทุกชนิด เทคโนโลยีที่ทำให้การสื่อสาร การคมนาคม เชื่อมถึงกันอย่างรวดเร็ว เข้าถึงในทุกที่ ทุกอย่างรวดเร็วทันใจ รถไฟฟ้าในมหานครที่พาผู้คนไปไหนมาไหนได้รวดเร็ว อินเทอร์เน็ตที่เข้าถึงกลุ่มคนมากขึ้น เช่น การสนับสนุนให้ชนบทใช้อินเทอร์เน็ตในหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ระบบฝากถอนเงินผ่านตู้เงินด่วนที่เพียงแต่ใช้นิ้วมือเดียว ระบบสินเชื่อกู้เงินกลับมาอีกครั้ง ให้กู้ได้ง่ายดายโดย “อนุมัติเพียงวันเดียว” หรือประเภทเงินด่วน ควิกแคช (Quick Cash) มีบริษัทล้มปทานมือถือขึ้นมาใหม่ เกิดการแข่งขัน มีแผนการตลาดให้จูงใจในการโทรศัพท์มากๆ ราคาโทรศัพท์มือถือถูกลง ทำให้ในครัวเรือนจำนวนมากมีมือถือไว้ใช้งาน และคนในแต่ละครัวเรือนมีมือถือเป็นจำนวนมาก การสื่อสารถูกส่งถึงกันอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะอยู่ที่ใดที่เคลื่อนโทรศัพท์ไปถึง

แม้ว่าวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2541 จะทำให้การพัฒนาชะงักงันไปช่วงหนึ่ง พร้อมกับเกิดคำถามถึงทิศทางการพัฒนาประเทศที่เหมาะสมที่ควรจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีกทั้งนักวิชาการในองค์กรพัฒนาเอกชน ถึงเศรษฐกิจแบบพอเพียง แต่แนวทางของการกู้วิกฤติเศรษฐกิจและทิศทางการพัฒนาของสังคมไทย ยังมุ่งไปสู่เศรษฐกิจทุนนิยมเสรีต่อไปและเข้มข้นขึ้นในหลายมิติ ตามกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเช่นที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วต่อไป

โดยภาวะของเศรษฐกิจทั้ง 3 ช่วงนี้ จะนำมาศึกษาร่วมกับลักษณะการเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์ ของบทละครโทรทัศน์ในช่วงเวลาทั้ง 10 ปี เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะการเล่าเรื่องที่ปรากฏและความเปลี่ยนแปลงของการเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในช่วงปีดังกล่าว

ในการพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้วิจัยจะพิจารณาโดยการเปรียบเทียบลักษณะการเล่าเรื่องในแต่ละช่วงเวลาดังที่จำแนกไว้ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาหรือไม่ ถ้าตลอดทั้ง 3 ช่วงเวลา พบว่า มีองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน จะอนุมานได้ว่า องค์ประกอบนั้นๆ หยุดหนึ่งไม่มีความเปลี่ยนแปลง แม้บริบทจะเปลี่ยนไป

ซึ่งในการนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลักษณะของการเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมหลังข่าวในแต่ละช่วงกับบริบทสังคมเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้นมาวิเคราะห์ โดยจะนำเสนอเป็นลำดับไป

การเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยม กับบริบทเศรษฐกิจ สังคม ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ ในปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2540

ความยาวของละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมในช่วงปีดังกล่าวจำนวนตอนค่อนข้างมาก ดังเช่น 39 ตอนในเรื่องนางทาส และโดยมากละครจะมีความยาวอยู่ที่ 36 ตอน เนื่องจากเป็นยุคที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู ผู้ชมมีเวลาที่จะละเลียดชมละครตอนยาวๆ ที่มีหลายๆ ตอนจบ ด้วยความสุขกายสบายใจตามภาวะเศรษฐกิจ สำหรับประเภทของเรื่องที่พบเป็นประเภท straight ที่เป็นเรื่องราวจิตใจ อารมณ์ของตัวละครไปตามเหตุการณ์ต่างๆ และเรื่องที่ผสมผสานกับประเภทที่ใกล้เคียงกับ tragedy เหตุที่ผู้ชมนิยมเรื่องในแนวนี้อาจสืบเนื่องมาจาก ประเภทละครอย่าง straight เป็นเรื่องที่ไม่ซับซ้อนดูได้ง่าย และสำหรับเรื่องประเภทที่ใกล้เคียง tragedy ที่ได้รับความนิยมเช่นกันนั้น ด้วยภาวะของจิตใจที่ดีในช่วงไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้ชมเปิดรับประเภทเรื่องอื่นได้โดยง่าย แม้จะเป็นละครแนวโศก ในช่วงปี พ.ศ. 2540 ที่วิกฤติเศรษฐกิจเริ่มส่งสัญญาณ และมีคนได้รับผลกระทบจากการก่อตัวของวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้เรื่องที่ผสมผสานประเภท comedy จึงได้รับความนิยม จากการต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาที่กำลังก่อตัวขึ้นของผู้ชม

ในส่วนขององค์ประกอบการเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยม ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) บทสนทนา (Dialogue) โดยเฉพาะในส่วนของวาทกรรม ฉาก (Setting) ตอนจบ (Ending) จะเป็นไปในแนวเดียวกัน คือเป็นเรื่องที่ล้นแล้วเกี่ยวกับชนชั้นทั้งสิ้น โดยเป็นความรักระหว่างชายหญิง ที่มีความขัดแย้งระหว่างชนชั้น มีตัวละครเป็นพระเอกฐานะดี นางเอกฐานะไม่ดีมากที่สุด มีวาทกรรมเกี่ยวข้องกับความรักระหว่างชนชั้น ฉากแสดงถึงชนชั้นต่างๆ และจบลงแบบตัวละครสามารถข้ามชนชั้นได้ด้วยการแต่งงาน เมื่อพิจารณาถึงบริบทในช่วงปีดังกล่าวพบได้ว่าแม้ช่วงเวลาก่อนวิกฤติเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ จะเป็นช่วงเฟื่องฟูของเศรษฐกิจ เกิดสภาพคล่องในการจับจ่ายใช้สอย แต่ความเฟื่องฟูเกิดเฉพาะคนในเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะชนชั้นสูงในสังคม ชนชั้นล่างแม้จะได้รับอานิสงส์จากเศรษฐกิจฟองสบู่อยู่บ้าง แต่การพัฒนา การกระจายรายได้ยังกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวงและปริมณฑล เกิดความเหลื่อมล้ำกันในด้านรายได้ การถือครองทรัพย์สิน คุณภาพชีวิต ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองหลวง เมือง และชนบท จึงเกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นของคนในสังคม ซึ่งความไม่ฝันของทุกคนคือการมีชีวิตที่ดีกว่าเดิม การมีฐานะร่ำรวย ได้รับการยอมรับในสังคม เมื่อละครโทรทัศน์เสนอเรื่องราวที่มีองค์ประกอบ ดังกล่าว ผู้ชมละครซึ่งเป็นมวลชนจึงรู้สึกได้ว่า เรื่องราวของตัวละครคล้ายคลึงกับชีวิตของตนเอง ทำให้ลุ่มฝันในละครโทรทัศน์ และใช้เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นที่หลีกเลี่ยงโลกแห่งความเป็นจริง ละครโทรทัศน์ที่มีลักษณะองค์ประกอบการ

เล่าเรื่องที่ปรากฏใน 2535 – 2544 ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ หรือเศรษฐกิจฟองสบู่ จึงเป็นที่นิยมของผู้ชมละครโทรทัศน์

ลักษณะโดดเด่นอื่นๆที่ปรากฏ พบว่า แก่นของเรื่อง จะเป็นแก่นของ Morality Theme ซึ่งเป็นเรื่องของบุญกรรม ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งเป็นความเชื่อที่ปลูกฝังกันมาทุกยุคทุกสมัยในสังคมไทย Career Theme ซึ่งเป็นเรื่องราวของความสำเร็จส่วนตัว สอดคล้องกับบริบทของสังคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาการสร้างเนื้อสร้างตัวของชนชั้นต่างๆในสังคม เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เกิดชนชั้นกลางใหม่ในสังคม จากฟองสบู่ในสังคม กระแสบริโภคนิยมเป็นไปอย่างเข้มข้น การซื้อบ้าน ซื้อรถที่เป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะ และ จับจ่ายใช้สอยซื้อสิ่งต่างๆเป็นไปอย่างคึกคัก เมื่อตัวละครในละครมุ่งสร้างความสำเร็จเช่นกัน จึงเป็นที่ได้รับความนิยม

ส่วนสารที่นำเสนอในแก่น เป็นเรื่องของความดี และเรื่องของกรรม ซึ่งเป็นคติดั้งเดิมในพุทธศาสนา ที่นำมาร้อยรัดยึดเหนี่ยว คอยจุดดิ่งผู้คนที่กำลังอยู่ในภาวะของสังคมที่กำลังก้าวไปข้างหน้า และเติมไปด้วยฟองสบู่ ให้ยึดมั่นถึงความดี และเรื่องของกรรม

บทสนทนา พบว่ามีความยาวมาก โดยเฉพาะในปี 2536 ซึ่งเป็นเหตุผลเช่นเดียวกับการที่ละครโทรทัศน์มีจำนวนตอนมาก และมีแนวโน้มลดลง “เพราะว่าเป็นคำตอบเดียวกับละคร 35 ตอน เหลือ 12 ตอน มันไม่มีใครมาอดทนดูละครยาว ดูบทพูดกันยาวๆอีกต่อไปแล้ว (ศัลยา สุขนิวัตต์,สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2546) คือเป็นช่วงเวลาที่คนในสังคมไม่ต้องดิ้นรนเพื่อปากท้องมากนัก จึงมีเวลาที่จะรับชมและฟังตัวละครพูดยาวๆ (ถึง 17 บรรทัดได้)

นอกจากนี้บทสนทนาของช่วงนี้ ผนวกปรากฏการณ์ของสังคมเข้ามาในบทสนทนา และเปลี่ยนไปตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละปี เช่น ปรากฏการณ์ของสกายแลปวิฤตจากอวกาศ ในเรื่องที่เลี้ยง (2535), เรื่องฮ่องกงจะไปรวมกับจีน ในเรื่องวันนี้ที่รอคอย (2536) เรื่องโรคเอดส์ และ จ.ส.100 ในทองเนื้อเก้า(2540)

จากที่ปรากฏ เป็นฉากช่วงเวลาหรือยุคสมัย ในละครย้อนยุค (Period) และในฉากของเมืองสมมุติ เช่นพระราชวัง ห้องพระโรง ที่มีมากในละครช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจนี้ สะท้อนถึง ความต้องการแสวงหารากของตัวเองไว้ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้ชม หรือการโหยหาอดีต (Nostalgia) อันสงบงาม ไม่เร่งร้อน อย่างเช่นในอดีต อันเป็นเหตุมาจากความตรงกันข้ามของสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ที่สังคมพัฒนาไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว จนคนในสังคมรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการก้าวไปข้างหน้า จึงต้องหาสิ่งทดแทน โดยผ่านทางละครโทรทัศน์ นอกจากนี้ฉากในละครยังสะท้อนสังคมบริโภคอย่างสุดฤทธิ์ ความทันสมัย โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชนชั้นสูง ผ่านฉากไลฟ์สไตล์ที่แปลกใหม่หรูหรา ดังเช่น ฉาก สนามเครื่องบินเล็ก บึงเจ็ทสกี ที่ปรากฏในละครปี 2537

โดยเล่าเรื่องแบบรื้อรอบด้าน สำหรับกลวิธีการเล่าเรื่องให้ดึงดูดใจผู้ชมนั้น มีลักษณะยังไม่เข้าประเด็นชัดเจนในทันที ในจังหวะของการเล่าเรื่อง ไม่เน้นการทิ้งท้ายจากมากนัก มักให้กันไปตามความต่อเนื่องของความสนุก ความซาบซึ้งในฉากมากกว่า ดึงดูดความรุนแรงตามเหตุผลของเหตุการณ์ในละครหรือลักษณะตัวละคร และใช้กลวิธีที่หลากหลายมาใช้ในการเล่าเรื่อง ซึ่งลักษณะการเล่าเรื่องของละครในยุคก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ เป็นไปตามบริบทของสังคมที่เกิดขึ้น ที่ "เวลา" เป็นสิ่งที่ใช้ได้อย่างไม่จำกัด ไม่ต้องเร่งร้อน และเป็นไปตามสภาวะทางจิตใจของคนในสังคม ในภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง และสังคมบริโภคนิยม

การเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมกับบริบทเศรษฐกิจสังคม ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจหรือฟองสบู่แตก ในปี พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2543

ความยาวของละครโทรทัศน์ ในช่วงปีดังกล่าว มีจำนวนตอนน้อย และมีแนวโน้มที่จะน้อยลง โดยมากที่สุดคือ 33 ตอนในเรื่องลูกสาวกำนัน (2541) จำนวนตอนรองลงมาอยู่ที่ 24 ตอน และน้อยที่สุดอยู่ที่ 12 ตอนในเรื่องหัวใจและโกปิ่น (2542) ทั้งนี้สืบเนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไป วิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้คนต้องพะวงกับการใช้เวลาในการทำมาหากิน ภาวะการหวาดกลัวเกี่ยวกับการว่างงาน การพยายามรักษางานที่มีอยู่เอาไว้ หรือการเอาตัวรอดจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ภาวะที่ตึงเครียดนี้เองก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายอย่างง่ายดาย ไม่สามารถอดทนกับอะไรได้นานๆ ภาวะที่เกิดขึ้น เป็นส่วนหนึ่งที่ละครโทรทัศน์ต้องปรับตัวไปด้วย โดยการปรับความยาวของเรื่องให้มีจำนวนตอนน้อยลง รวมถึงประเภทเรื่องที่ได้รับการนิยมนั้น มักมีการผสมผสานของละครประเภท comedy เข้ามา นอกเหนือจากความนิยมในประเภทเรื่อง straight ที่มีอยู่แล้ว การดูเรื่องราวตลก ขบขัน ช่วยให้ผู้ชมผ่อนคลายไปกับวิถีชีวิตที่เคร่งเครียด เป็นที่หลบหนีไปจากโลกแห่งความเป็นจริงชั่วคราว

องค์ประกอบการเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมของละครในช่วงนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับ องค์ประกอบการเล่าเรื่องในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ แต่มีความปลีกย่อยบางประการที่แตกต่างออกไป ดังนี้ ในส่วนของโครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) บทสนทนา (Dialogue) ในส่วนของวาทกรรม ฉาก (Setting) ตอนจบ (Ending) ก็ยังมีแนวโน้มเป็นเรื่องของชนชั้น โดยเป็นเรื่องราวของความรักชายหญิง มีลำดับการเล่าเรื่องตามชั้นตอน ขัดแย้งเรื่องความรักระหว่างชนชั้น มีพระเอกที่มีฐานะดี นางเอกฐานะไม่ดี นำเสนอวาทกรรมเกี่ยวกับความรักระหว่างชนชั้นจากแสดงถึงชนชั้น และจบลงแบบตัวละครสามารถข้ามชนชั้นได้ด้วยการแต่งงาน ทั้งนี้แม้ว่าจะอยู่ในช่วงของวิกฤติเศรษฐกิจหรือฟองสบู่แตก จากการศึกษาบริบทของสังคมพบว่า ผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจ กระแทกกับคนใน

ทุกชนชั้น คนที่มีฐานะดีเงินในบัญชีลดลง จากค่าเงินที่เปลี่ยนแปลงและธุรกิจได้รับผลกระทบ ในชนชั้นกลางใหม่หรือชนชั้นกลาง งานถูกกระทบ เกิดการเลย์ออฟจำนวนมาก บ้านรถถูกยึด เพราะไม่มีกำลังเงินผ่อนส่งได้ ในชนชั้นล่างก็ถูกกระทบจากการไม่มีการจ้างงานเช่นกัน คนจำนวนมากต้องกลับคืนสู่ชนบท กลับไปเป็นภาระ สร้างปัญหาให้กับชนบท ในเรื่องของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด แม้ว่าทุกคนในระดับชั้นจะเกิดปัญหาร่วมกัน แต่ความเหลื่อมล้ำต่างๆ ที่มีมาตลอด เฉกเช่นในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจหรือวิกฤติฟองสบู่ก็ยังคงมีอยู่ ช่องว่าง ความเหลื่อมล้ำระหว่างฐานะ และโอกาสในสังคม ยังคงเป็นปัญหาหลัก คนที่รวยมากสู่การรวยน้อยลง คนที่พอกินพอใช้ การเงินกลับผิดเคือง คนที่จนอยู่แล้วกลับยิ่งจนลงอีก ละครโทรทัศน์ที่มีองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมในชนชั้นจึงได้รับความนิยมในสังคม

ในส่วนของลักษณะอื่นๆที่แตกต่างไปจากเรื่องของชนชั้น โครงเรื่องที่ได้รับคามนิยมนองลงมาของละครในช่วงนี้ก็ยังเป็นเรื่องของความสำเร็จ ในการประกอบธุรกิจให้รอดไปได้จากการแข่งขันของคู่แข่ง ซึ่งสัมพันธ์กับบริบทของสังคมในขณะนั้น ที่ทุกคนต้องประกอบตัวเอง จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงเรื่อง ความรักของแม่ที่มีต่อลูก ที่ผู้ชมละครติดตามด้วยความซาบซึ้ง อาจเป็นเพราะผู้ชมในช่วงนี้ ต้องการความซาบซึ้งในความรักโดยเฉพาะความรักของแม่ เพื่อเป็นกำลังใจในการต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจ รวมถึงความต้องการการต่อสู้ การหลบหนี และการไล่ล่าที่ให้อารมณ์ตื่นเต้น ซึ่งสะท้อนในโครงเรื่องเกี่ยวกับแมวจับหนู ที่พบในช่วงนี้เช่นกัน

สำหรับ สาร (message) ที่สื่อผ่าน แก่นเรื่อง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ คติความเชื่อทางพุทธศาสนาในเรื่องของกรรม เรื่องของความดี นอกจากนี้ยังสื่อสารในเรื่องอื่นๆ เช่น การไม่มองคนเพียงภายนอก การเชื่อในความรัก ซึ่งสอดคล้องกับภาวะของสังคมที่ผู้คนประสบปัญหา และกับคำสอนดั้งเดิมในพุทธศาสนา ความเชื่อเช่นนี้ ทำให้คนในสังคมที่ประสบปัญหาผ่อนคลายความทุกข์ลง เพราะมีสิ่งปลอบใจว่า วิกฤติที่กำลังประสบอยู่ สืบเนื่องมาจากกรรม ทำให้ปลงได้ เกิดความสบายใจขึ้น

บทสนทนามีความยาวน้อยถึงน้อยมาก โดยเฉพาะในชั้นเริ่มเรื่อง คือเรื่อง เงาอโศก (2542) มีบทสนทนาได้ตอบกัน 2-3 ประโยคต่อ 1 ฉาก อาจเป็นบริบทของสังคมในช่วงนี้ ทำให้ผู้ชมต้องการอะไรที่ด่วนเร็ว ไม่ต้องการรอคอย อะไรที่ยืดยาว โดยสถานการณ์ที่พูดถึงในบทสนทนา ก็เป็นกระแสสังคมในช่วงนี้ ได้แก่เรื่องปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ดังเช่น สถานการณ์ IMF การเพิ่มทุนธนาคาร การถูกเลย์ออฟ ที่เป็นไปตามภาวะสังคมในขณะนั้น ซึ่งพบในละครทุกเรื่องของช่วงนี้การสอดแทรกบทตลกขบขัน แม้ละครเป็นแนวชีวิต และมีบทสองแง่สองง่ามในละครตลก เป็นการโหมความสนุกทุกอย่างใส่ลงในละคร เพื่อให้โดนใจผู้ชมที่อยู่ในภาวะเครียดจากวิกฤติเศรษฐกิจ

บทละครโทรทัศน์ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ยังมีฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัยในละครย้อนยุค (Period) ที่แสดงความโหยหาอดีต (Nostalgia) หรือแสวงหารากของตนเองไว้ยึดเหนี่ยว อันเกิดจากปัญหาที่ประสบ

การเล่าเรื่อง ใช้วิธีแบบรื้อรอบด้านเช่นเดิม โดยกลวิธีการเล่าเรื่องของละครในช่วงนี้จะเปิดเรื่องด้วยวิกฤติหรือความขัดแย้งในทันทีในขั้นของการเริ่มเรื่อง การใช้เทคนิคในการตัดฉากเร็วแรง (Dynamic Cut) การทิ้งฉากมาก และละครส่วนใหญ่จะดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละคร และปรากฏละครที่มีฉาก Love Scene) ในระดับที่ต่ำมาก ซึ่งความเร็ว ความแรง ที่ปรากฏในช่วงนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเศรษฐกิจที่ประสบ ทำให้ผู้ชมส่วนใหญ่มีภาวะปัญหาทางจิตใจ มีแนวโน้มที่จะเสาะหาความรุนแรง และต้องการความบันเทิงมากขึ้น ส่งผลให้บทละครโทรทัศน์ก็ต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม ทำให้มีลักษณะดังที่ปรากฏ

การเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมกับบริบทเศรษฐกิจสังคม ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ คลี่คลาย ในปี พ.ศ. 2544

ความยาวของละครโทรทัศน์ในช่วงนี้ มีจำนวนตอนน้อย ละครมีความยาวปกติอยู่ที่ 15 ตอน ในเรื่องรักเกิดในตลาดสด และน้อยเป็นพิเศษที่ 12 ตอน ในเรื่องดาวหลงฟ้าภูผาสีเงิน (ซึ่งต่อมา ปี 2545 และ 2546) เป็นแนวโน้มว่าความยาวของละครมักจะอยู่ที่ 15 -16 ตอน และถ้าระหว่างออกอากาศละครได้รับความนิยมก็อาจจะเพิ่มจำนวนตอนออกไป แต่มักไม่เกิน 20 ตอน) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ รวมถึงกระแสของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่ทำให้ทุกอย่างที่อยู่รอบตัวคนเคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วยความเร็วขึ้น ละครโทรทัศน์จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคม ประเภทของเรื่องที่ได้รับความนิยม ยังคงเป็น straight เหมือนกับทุกช่วง และมีการผสมประเภท Comedy ไปด้วย เนื่องจากสังคมเพิ่งฟื้นจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ

องค์ประกอบการเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ ในละครช่วงนี้ ทั้ง โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) บทสนทนา (Dialogue) ในส่วนของฉาก (Setting) ตอนจบ (Ending) ก็ยังปรากฏเรื่องของชนชั้น เหมือนทั้ง 2 ช่วงที่ผ่านมา โดยเป็นเรื่องความรักระหว่างชนชั้นของชายหญิง ้ ความขัดแย้งในเรื่องของความรักระหว่างชนชั้น วาทกรรมเกี่ยวข้องกับความรักระหว่างชนชั้น และความสวยงามของความรัก ฉากที่แสดงความต่างระหว่างชนชั้น ทั้งนี้แม้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของบริบทสังคม แต่ปัญหาความแตกต่างความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ โอกาส การพัฒนายังคงเป็นปัญหาเหมือนเงาตามตัว เรื่องราวปัญหาของชนชั้นจึงได้รับความนิยมในทุกช่วงแม้บริบทจะเปลี่ยนไป แต่มีบางส่วนที่มีลักษณะที่

ต่างออกไปคือ พบตอนจบของละครแบบความเป็นจริงในชีวิต (Realistic Ending) ที่ความต่างชนชั้น ทำให้ไม่ได้ครองคู่กัน แต่ก็เป็นที่รับได้ของคนดู เพราะความเหมาะสมทางสังคมของผู้แสดงละคร และเป็นช่วงที่ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจคลี่คลายลงแล้ว คนไม่เคร่งเครียดมากนัก ยอมรับการจบแบบไม่สมหวังได้

บทสนทนามีความยาวน้อย ซึ่งสืบต่อมาจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ กระแสสังคมที่ผนวกเข้ามาเป็นไปตามบริบทของสังคม เช่น เรื่องผักปลอดสารพิษ มาตรฐาน ISO การปลอมพันธบัตร สหรัฐ ยาเสพติด บทตลกขบขันก็ยังสอดแทรกไว้ เพื่อความสนุกสนาน

มีฉากในรูปแบบการโหยหาอดีต (Nostalgia) ในรูปแบบของเมืองสมมุติที่เป็นราชวังทองพระโรง เนื่องจากการเฟื่องฟูผ่านภาวะวิกฤติ และกระแสเทคโนโลยีที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดความต้องการความสงบงามที่เคยเกิดขึ้นในอดีต และยังมีฉากต่างประเทศเหมือนในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ จากที่เคยหดหายไปยังสิ้นเชิงในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ แสดงถึงภาวะของเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวขึ้น

บทละครเล่าเรื่องแบบรู้รอบด้าน โดยกลวิธีการเล่าเรื่องให้ดึงดูดใจผู้ชม เปิดด้วยประเด็นขัดแย้งหรือวิกฤติทันที ซึ่งเป็นลักษณะที่ต่อเนื่องมาจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ มีการทิ้งฉากมาก โดยเฉพาะที่จะเกิดวิกฤติอย่างใดอย่างหนึ่งในช่วงคันโยก เพื่อดึงดูดใจผู้ชมมากขึ้น เพราะเป็นภาวะที่จิตใจผู้ชมยังต่อเนื่องมาจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ แต่ในละครช่วงปลายปี 2544 ไม่ได้ทิ้งฉากมาก เน้นความน่าติดตามในฉากมากกว่าซึ่งกลับไปคล้ายคลึงกับช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้ชมเริ่มผ่อนคลายจากภาวะปัญหา แม้ไม่เล่าอย่างดึงดูดใจอย่างเข้มข้นก็พร้อมที่จะดูองค์ประกอบอื่นๆ แทน ทั้งนี้ความดึงดูดใจโดยใช้ความรุนแรงก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน ซึ่งการเล่าเรื่องเป็นไปตามบริบทของสังคมที่ปรากฏ

5.2 ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของการเล่าเรื่องในบทละครโทรทัศน์ไทย

ในห้วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทั้ง 3 ช่วง ใน ปี 2535 - 2544 ที่ประกอบไปด้วย

1. ช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ ในปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2540
2. ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจหรือฟองสบู่แตก ในปี พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2543
3. ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเริ่มคลี่คลาย ปี พ.ศ. 2544

ซึ่งส่งผลต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต จิตใจ ของประชาชน เมื่อพิจารณา การเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์ในแต่ละช่วงเวลาในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา พบว่ามีลักษณะความ เปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบของการเล่าเรื่องและกลวิธีการเล่าเรื่องให้ดึงดูดใจผู้ชมดังนี้

ประเภทของเรื่อง

ในทุกช่วงเวลาของทั้ง 10 ปี โครงเรื่องที่ได้รับความนิยม คือ ประเภท straight เรื่องราวภาวะจิตใจอารมณ์ตัวละครเป็นไปตามเหตุการณ์ต่าง บางครั้งมีการผสมประเภทเรื่อง อื่นๆเข้าไป คือ ประเภท mystery เรื่องเหนือธรรมชาติ หรือ ประเภทโศกเศร้า tragedy หรือ ผสม comedy

องค์ประกอบของการเล่าเรื่อง

โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่องทั้ง 3 ช่วงเวลา ไม่ว่าจะเป็นก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ วิกฤติเศรษฐกิจ และ วิกฤติเศรษฐกิจเริ่มคลี่คลาย ปรากฏโครงเรื่องที่ได้รับความนิยม ลักษณะเดียวกันคือ ความรักของ ชายหญิง โกรธกันคืนดีกันสุดท้ายก็สมหวัง โดยทั้งหมดรวมกันมีจำนวน 13 จากทั้งหมด 20 เรื่อง

โครงเรื่องที่รองลงมา คือ โครงเรื่องกับความสำเร็จ โดยในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ พบโครงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จถึง 5 เรื่อง ความสำเร็จเพื่อต้องการข้ามชนชั้น ส่วนความสำเร็จอื่นๆ ความสำเร็จเรื่องชาติบ้านเมือง และเพื่อชีวิตที่ดีกว่าเดิม ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจหรือ ฟองสบู่แตก เป็นความสำเร็จเกี่ยวกับการประคองธุรกิจให้รอดไปได้จากการแข่งขันของคู่แข่ง

เมื่อพิจารณาลำดับเหตุการณ์ การเล่าเรื่องก็จะเห็นว่า ทุกช่วงเวลาเป็นการลำดับ ตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้น คือ การเริ่มเรื่อง (Exposition), การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action), ขั้นภาวะวิกฤติ (Climax), ขั้นภาวะคลี่คลาย (Falling), ขั้นตอนการยุติเรื่องราว (Ending)

ในขั้นภาวะวิกฤติในละครโทรทัศน์ ทั้ง 3 ช่วงเวลามีลักษณะเป็นการลุ้นความตาย ของพระเอกนางเอก และผู้คลี่คลายวิกฤติคือพระเอกและสุดท้ายพระเอกนางเอกแต่งงานกันอย่าง มีความสุข โดยมีในช่วงเดียวคือช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจที่พบว่าในภาวะวิกฤติมีตัวแปรอื่นเข้ามา คลี่คลาย เช่น ความบาดเจ็บบของพระเอก ผู้ร้ายกลับใจ แต่พบมากกว่าพระเอกเป็นผู้คลี่คลาย เพียง 2 เรื่อง และไม่มีเรื่องใดเลยที่พระเอกมีวิกฤติแล้วนางเอกเป็นผู้คลี่คลายเลย สะท้อนถึงความคิดว่าในสังคมผู้หญิงเป็นผู้อ่อนแอผู้ชายเป็นผู้เข้มแข็งเสมอ

แก่นเรื่อง (Theme)

ในทั้ง 3 ช่วงเวลา แก่นเรื่องที่เป็นที่นิยมคือประเภท Love Theme ซึ่งเป็นความรัก ระหว่างชายหญิงมากที่สุด นอกจากนั้นเป็นความรักในครอบครัว แก่นที่มีมากรองลงไปก่อน วิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ คือ Morality Theme ซึ่งเป็นเรื่องของกรรม ผลของการทำความดีความชั่ว

ความขัดแย้ง (Conflict)

เมื่อพิจารณาถึงความขัดแย้ง (Conflict) ในละครจะพบว่ามีคู่แย้งระหว่างฐานะ (เงินทองหรือชาติตระกูลมากที่สุด) โดยเฉพาะในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ คลี่คลาย ส่วนความขัดแย้งที่รองลงมาพบในทุกช่วงคือ ความขัดแย้งระหว่างความตรงกับการมี เล่ห์เหลี่ยมซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้น เรื่องราวที่ขัดแย้งคือเรื่องของความรัก โดยเป็นความ ขัดแย้งระหว่างคนกับคนทุกเรื่อง ช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเป็นความขัดแย้ง ระหว่างนางเอกกับผู้ร้าย แต่ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคลี่คลายเป็นความขัดแย้งระหว่างพระเอกกับแม่ นางเอกมากที่สุด ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครมีรูปแบบพระเอกรักนางเอก ผู้ร้ายเกลียดนางเอก ที่มาแย่งความรัก พระเอกไม่สามารถปฏิเสธผู้ร้ายได้ และเมื่อมองถึงบริบทสังคมของทั้งสามช่วงเวลาแล้วพบว่าละครได้สะท้อนภาพของสังคมแห่งช่องว่างและชนชั้นของผู้คนในสังคมที่เป็นอยู่ที่เป็นอยู่

ตัวละคร (Character)

ตัวละครในทุกช่วงเป็นแบบตายตัว (Typed Character) ในช่วงก่อนวิกฤติ เศรษฐกิจ และวิกฤติเศรษฐกิจ ตัวละครมีลักษณะพระเอกฐานะดี มีลักษณะเห็นแก่ตัว เชื้อคนง่าย หูเบา ไม่ฟังเหตุผล ด่วนตัดสินใจ เข้าใจผิดนางเอกเรื่องผู้ชายอื่น ไม่ยอมตัดสินใจเด็ดขาด เอาแต่ใจ ตัวเอง มีทิฐิ บางครั้งใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจ นางเอกมีลักษณะเชื่อฟังผู้ใหญ่ เห็นใจคนจน จิตใจดี เป็นคุณหนู รักพระเอกโดยไม่คิดถึงฐานะ และผู้ร้ายเป็นผู้ร้ายหญิง มีลักษณะฐานะร่ำรวย หรืออาจร่ำรวยแบบปลอมๆ ถูกคน รังเกียจคนจน มองคนที่ชาติสกุลสมบัติ โลกสมบัติ ใช้เล่ห์เหลี่ยม วางแผนการ เห็นแก่ตัวอิจฉาริษยา พุดปด หน้าไหว้หลังหลอก ใช้เสียงดัง ด่าทอ ตบตี

ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคลี่คลาย ตัวละครมีลักษณะพระเอกฐานะไม่ดี เป็นคนดี จิตใจดี เสียสละ ซื่อตรง รักเดียวใจเดียว ถูกกระทำขยันทำงาน นางเอกมีลักษณะจิตใจดี มองความรักเป็น ใหญ่มากกว่าฐานะ ผู้ร้ายหญิง มีลักษณะฐานะร่ำรวย รังเกียจคนจน ถูกกระทำ ขยันทำงาน

ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ เป็นประเภทเรื่องในแนวอื่นที่มีความขัดแย้งกันในเรื่องอื่น ไม่ใช่เรื่องของรักระหว่างชนชั้น โดยมีลักษณะปฏิสัมพันธ์คือพระเอกกับนางเอกมีความรักต่อกันมั่นคงสนับสนุนเป้าหมายของความสำเร็จของอีกฝ่าย พระเอกหรือนางเอกกับผู้ร้ายขัดขวางไม่ให้พระเอกหรือนางเอกไปถึงจุดหมาย อาจด้วยการวางแผนการใช้เล่ห์เหลี่ยม พระเอกหรือนางเอกต้องพยายามฝ่าอุปสรรคที่เกิดจากผู้ร้ายไปได้

ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปฏิสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะรักระหว่างชนชั้น ประเภทพระเอกฐานะสูงกับนางเอกฐานะต่ำ ขัดแย้งกับผู้ร้ายที่มีสถานะเป็นคู่รักพระเอก โดยมีลักษณะปฏิสัมพันธ์คือ พระเอกกับนางเอกรักหรือพึงใจเมื่อพบหน้ากันทันที ความรักที่ต้องซ่อนเร้นเพราะพระเอกมีสถานะเป็นคู่รักกับผู้ร้ายอยู่แล้ว จึงต้องหาทางใกล้ชิดนางเอกยอมพระเอกทุกอย่างด้วยความรัก ขณะที่พระเอกเห็นแก่ตัวเชื่อคำยุยงจากผู้ร้าย เข้าใจนางเอกผิด ผู้ร้ายเกลียดนางเอกเมื่อแรกเจอว่ามีฐานะต่ำกว่า และเป็นคู่แข่งเรื่องความรัก ผู้ร้ายกดขี่และชิงชังนางเอก ในขณะที่นางเอกโดนผู้ร้ายแกล้งขู่ข่มขู่และตบตี ยอมรับการถูกกระทำโดยดี ผู้ร้ายวางแผนใส่ร้ายนางเอกใส่ความให้เข้าใจผิด ส่วนพระเอกกับผู้ร้ายเป็นคู่แข่งกันมาก่อน เมื่อพระเอกพบนางเอกจึงเปลี่ยนใจแต่ไม่กล้าเลิกกับผู้ร้าย ผู้ร้ายเป็นอุปสรรคความรักของพระเอก

ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคล้ายปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เป็นไปในลักษณะรักระหว่างชนชั้น ประเภทพระเอกฐานะต่ำ กับนางเอกฐานะสูงขัดแย้งกับแม่นางเอกโดยพระเอกกับนางเอกรักเห็นอกเห็นใจกัน นางเอกรักพระเอกไม่คิดถึงฐานะมองความรักความดีเป็นใหญ่ แม่นางเอกกับพระเอกรังเกียจฐานะพระเอกที่ต่ำกว่า ขัดขวางความรักอาจใช้เล่ห์ ผู้ร้ายกับนางเอกเกลียดนางเอกว่าไปแย่งความรักจากพระเอกไป หาเรื่องตบตี วางแผนทำร้ายนางเอก นางเอกไม่ยอมผู้ร้าย

บทสนทนา (Dialogue)

บทสนทนาในทั้งสามช่วงเวลา เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับความรักโดยเฉพาะความรักระหว่างชนชั้น โดยในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจปรากฏบทสนทนามีความยาวมาก ในเรื่องวันนี้ที่รอคอย (2536) มีความยาว 17 บรรทัด 11 บรรทัดและ 7 บรรทัด มีแนวโน้มของขนาดของบทสนทนาจากยาวมาสู่สั้น ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปรากฏบทสนทนามีความยาวน้อยมากโดยเฉพาะในชั้นเริ่มเรื่องคือเรื่องเงาโคก มีบทสนทนาโต้ตอบกัน 2 - 3 ประโยคต่อ 1 ฉาก ในทั้ง 3 ช่วงเวลา บทสนทนาจะผนวกปรากฏการณ์ของสังคมในยุคนั้นๆ เข้ามาไว้ในบทสนทนาด้วย

ฉาก (Setting)

ฉากของละครทั้ง 3 ช่วงเวลา จะเป็นฉากประดิษฐ์โดยเฉพาะบ้าน ห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น ห้องนอน โต๊ะอาหาร แสดงถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว นอกจากนี้ลักษณะบ้าน มีทั้งบ้านของคนรวย คนจนโดยในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ และช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคล้ายมีฉากของเมืองสมมติ วัง ห้องพระโรง โดยไม่พบฉากเหล่านี้เลยในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นฉากที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น โรงพยาบาล โรงหนัง ตลาด ทั้งถนน ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคล้ายมีฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัยในละครย้อนยุค เช่น ในเรื่องนางทาส ทวิภพ มนต์รักลูกทุ่ง สายโลหิต (2535 - 2540) เรื่องอาญารัก (2543) นอกจากนี้ทุกช่วงเวลามีฉากเกี่ยวกับร้านอาหาร ร้านขายเครื่องไฟฟ้า โรงหนัง โรงละคร ร้านขายของในห้างสรรพสินค้า แสดงถึงความนิยมในการบริโภค ในปี 2537 เริ่มปรากฏฉากของสนามกอล์ฟ บึงเจ็ดสี (ดาวพระศุกร์) โดยในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจบทละครพบลักษณะมีความละเมียดละมัย ให้อารมณ์ละเอียดในการบรรยายฉาก (วันที่ที่รอคอย) นอกจากนี้ฉากจะมีขนาดยาวโดย 1 ฉากประกอบไปด้วยการสนทนาโต้ตอบกันยาว แต่ตอนประกอบด้วยจำนวนฉากน้อย สำหรับช่วงวิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคล้ายฉากจะมีลักษณะสั้นแต่ตอนประกอบด้วยฉากจำนวนมาก

ตอนจบ (Ending)

ตอนจบของละครทั้ง 3 ช่วงเวลา เกือบทั้งหมดมีลักษณะจบแบบสุขนาฏกรรม (Happy Ending) ลงเอยด้วยพระเอกแต่งงานกับนางเอกอย่างมีความสุข ความขัดแย้งในเรื่องของความรักระหว่างชนชั้นถูกกำจัดไปได้ โดยมีการจบแบบลักษณะอื่นๆ คือ ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ มีการจบแบบโศกนาฏกรรม (Tragic Ending) ในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ (2535) ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจมีการจบแบบหักมุม (Surprise Ending) ในเรื่องหัวใจและไถปิ่น (2542) ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคล้ายมีการจบแบบเป็นจริงในชีวิต (Realistic Ending) ในเรื่องดาวหลงฟ้า ภูผาสีเงิน (2544)

มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of View)

ละครในทั้ง 3 ช่วงเวลาเล่าเรื่องในแบบรู้รอบด้าน (The Omniscient) ซึ่งเล่าอย่างไม่มีการจำกัด สามารถหยั่งรู้จิตใจของตัวละครทุกตัว ทั้งยังสามารถย้ายเหตุการณ์ สถานที่ และข้ามพ้นข้อจำกัดด้านเวลา โดยสามารถย้อนอดีตก้าวไปในอนาคตและสามารถสำรวจความคิดฝันของตัวละครได้อย่างไร้ขอบเขต

กลวิธีการเล่าเรื่องให้ดึงดูดใจผู้ชม

จังหวะในการเล่าเรื่อง

ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจละครมีลักษณะยังไม่เข้าประเด็นขัดแย้งในทันที ในขั้นของการเริ่มเรื่องโดยเป็นการเปิดตัวละครให้ผู้ชมรู้จักเล่าไปตามเรื่องราว ใช้เทคนิคการตัดฉากทันที (Dynamic cut) ในเรื่องนางพาส (2536) คีลามาณี (2538) แต่ในช่วงของวิกฤติเศรษฐกิจและวิกฤติเศรษฐกิจคลี่คลายจังหวะการเล่าเรื่องมีลักษณะเปิดด้วยวิกฤติหรือความขัดแย้งในทันที ในขั้นของการเริ่มเรื่อง โดยเล่าให้เห็นความตื่นเต้นที่กำลังดำเนินอยู่ ตัวละครกำลังเกิดวิกฤติพร้อมเปิดตัวละครไปด้วย ใช้เทคนิคการตัดฉากทันที (Dynamic cut) เพื่อความเร็ว แรง กระแทกอารมณ์ผู้ชม สร้างความรู้สึกถึงความตื้นตัน ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคลี่คลายมีจังหวะในการเล่าเรื่องแบบเล่าไปตามเรื่องราวในขั้นพัฒนาเหตุการณ์ โดยเล่าไปตามจังหวะปกติใช้การข้ามเหตุการณ์ในบางช่วงเนื่องจากละครมีขนาดสั้นเรื่องราวน้อย

การทิ้งความตื่นเต้นท้ายฉาก

การทิ้งความตื่นเต้นท้ายฉากของละครทั้ง 3 ช่วงเวลามีลักษณะ ทิ้งฉากโดยจะเกิดวิกฤติต่อไป มีวิกฤติเกิดขึ้น เหตุการณ์ในฉากที่ต่อเนื่องให้ต้องลุ้น ทิ้งปริศนา เช่น คำพูด ท่าทาง สีหน้าแฝงเลศนัย โดยปริมาณการทิ้งฉากของช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ โดยมากมีทั้งการทิ้งฉากน้อยโดยเน้นการเล่าเรื่องในฉากให้น่าติดตาม สำหรับช่วงวิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคลี่คลายละครส่วนใหญ่มีการทิ้งฉากมาก โดยใช้การทิ้งฉากในรูปแบบต่างๆ มีละครส่วนน้อยจะมีการทิ้งฉากน้อย เน้นการเล่าเรื่อง

การดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละคร

การดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละครในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจโดยมากมีลักษณะดึงดูดตามเหตุผลของเหตุการณ์ในละครหรือลักษณะตัวละคร รองลงไปเป็นการดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละคร และสัดส่วนที่น้อยที่สุดเป็นการไม่ดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละคร นอกจากนี้มีฉากรัก (Love scene) ในเรื่องสายโลหิต (2539) ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจละครโดยมากดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละคร และมีฉากรัก (Love scene) ในระดับที่มากในเรื่องเงาโศก (2542)

ลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏ

ในทุกช่วงเวลา สร้างสรรค์การดึงดูดใจที่หลากหลาย มีเทคนิคใหม่ๆ เกิดขึ้น และใช้สถานการณ์ใกล้ตัวผู้ชมมาเล่น ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกับตัวละคร หรือเข้าในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำละคร

บทสรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงของละครโทรทัศน์ไทย

สิ่งใดเปลี่ยน สิ่งใดไม่เปลี่ยน

เมื่อพิจารณาลักษณะการเล่าเรื่องของบทละครโทรทัศน์ไทยในด้านองค์ประกอบของการเล่าเรื่องและกลวิธีการดึงดูดใจผู้ชม พบว่ามีทั้งส่วนของการเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลง ดังนี้

องค์ประกอบที่ไม่เปลี่ยน

ในละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมหลังข่าว จากปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544 พบองค์ประกอบของการเล่าเรื่องที่ไม่มีความเปลี่ยนแปลงใน 6 องค์ประกอบคือ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) ตอนจบ (Ending) มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of View) โดยมีลักษณะดังนี้

ไม่ว่าในยุคสมัยใด สังคม เศรษฐกิจ เป็นแบบใด ละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา ยังมีโครงเรื่องได้รับความนิยม คือ ความรักของชายหญิง โกรธกัน คินดีกัน สุดท้ายก็สมหวัง ส่วนโครงเรื่องที่นิยมรองลงมาคือโครงเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จ

ในส่วนของลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่องเป็นลำดับขั้นตอนทั้ง 5 ขั้น คือการเริ่มเรื่อง (Exposition), การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action), ชั้นภาวะวิกฤติ (Climax), ชั้นภาวะคลี่คลาย (Falling), ชั้นตอนการยุติเรื่องราว (Ending) โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ลักษณะที่ไม่เปลี่ยนอีกอย่างหนึ่งในโครงเรื่อง คือ ในชั้นภาวะวิกฤติ ละครมักจะมีลักษณะเป็นการลุ้นความตายของพระเอกนางเอก ซึ่งผู้คลี่คลายวิกฤติคือพระเอกและสุดท้าย พระเอกนางเอกแต่งงานกันอย่างมีความสุข สำหรับแก่นเรื่อง (Theme) พบว่าเป็นประเภท Love Theme ซึ่งเป็นความรักระหว่างชายหญิงมากที่สุด โดยความขัดแย้ง (Conflict) ในละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยม เป็นความขัดแย้งระหว่างคนกับคน ที่มีคู่แย้ง (binary opposition) ระหว่างฐานะ (เงินทองหรือชาติตระกูล) ซึ่งเรื่องราวที่ขัดแย้งคือเรื่องราวของความรัก โดยภาพรวมของละคร

โทรทัศน์ทั้ง 10 ปี เป็นความขัดแย้งระหว่างนางเอกกับผู้ร้าย ซึ่งตัวละครในบทละคร มีลักษณะเป็นแบบตายตัว (Typed Character)

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตได้ว่าตัวละครในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ จะมีลักษณะของตัวละครที่พระเอกมีฐานะดี ส่วนในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือตัวละครมีลักษณะเป็นพระเอก ที่ฐานะไม่ดี นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) มีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) จะเป็นประเภทเรื่องในแนวอื่นที่มีความขัดแย้งเรื่องอื่นไม่ใช่เรื่องของความรักระหว่างชนชั้น โดยพระเอกจะมีความรักต่อกันมั่นคง สนับสนุนความสำเร็จอีกฝ่าย ผู้ร้ายจะขัดขวางพระเอกในการไปถึงจุดหมาย ด้วยการวางแผนหรือใช้เล่ห์เหลี่ยม สำหรับช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของตัวละครเป็นไปในลักษณะรักระหว่างชนชั้น ประเภทพระเอกฐานะสูงกับนางเอกฐานะต่ำ ขัดแย้งกับผู้ร้ายที่มีสถานะเป็นคู่รักพระเอก แต่สำหรับช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคล้าย กลับมีปฏิสัมพันธ์ เป็นไปในลักษณะรักระหว่างชนชั้น ประเภทพระเอกฐานะต่ำกับนางเอกฐานะสูง ขัดแย้งกับแม่นางเอก

โดยละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมเกือบทั้งหมดมีสัดส่วนของการจบแบบสุขนาฏกรรม (Happy Ending) ที่ลงเอยด้วยพระเอกแต่งงานกับนางเอกอย่างมีความสุข ความขัดแย้งในเรื่องของความรักระหว่างชนชั้น ถูกกำจัดไปได้

สิ่งที่สังเกตได้ก็คือในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ พบการจบของเรื่องแบบโศกนาฏกรรม (Tragic Ending) ในปี 2535 แต่สำหรับในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจมีการจบแบบหักมุม (Surprise Ending) ในปี 2542 แต่สำหรับในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคล้ายการจบเรื่องของละครโทรทัศน์เป็นแบบการจบแบบเป็นจริงในชีวิต (Realistic Ending) ในปี 2544

สำหรับมุมมองในการเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์ทั้ง 20 เรื่อง เป็นแบบรู้รอบด้าน (The omniscient) ซึ่งเล่าอย่างไม่มีข้อจำกัด สามารถยังรู้จิตใจของตัวละครทุกตัวทั้งยังสามารถย้ายเหตุการณ์สถานที่และข้ามพ้นข้อจำกัดด้านเวลาโดยสามารถย้อนอดีตก้าวไปในอนาคต และสามารถสำรวจความคิดฝันของตัวละครได้อย่างไร้ขอบเขต

องค์ประกอบที่เปลี่ยน

องค์ประกอบของการเล่าเรื่องที่เห็นความเปลี่ยนแปลงได้ มี 2 องค์ประกอบ คือ บทสนทนา (Dialogue) และ ฉาก (Setting) โดยมีลักษณะดังนี้

บทสนทนามีความเปลี่ยนแปลงในด้านความยาว โดยมีความยาวน้อยลง มีข้อสังเกตได้ว่าบทสนทนาในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจจะมีความยาวมาก บทสนทนาของในช่วงนี้มีแนวโน้มของ

บทสนทนาที่มีขนาดยาวมาสู่สั้น โดยในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจบทสนทนามีความยาวน้อยมาก นอกจากนี้ กระแสสังคมที่นำมาพูดในบทสนทนา มีความเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ในช่วงเวลาต่างๆ

ฉากมีความทันสมัยมากขึ้น มีไลฟ์สไตล์ ที่หือหวาขึ้น เช่น ฉากสนามกอล์ฟ บึงเจ็ทสกี สนามเครื่องบินเล็ก คอร์ตกีฬาสควอช นอกจากนี้ขนาดของฉาก มีความสั้นลง และใช้ฉากจำนวนมากขึ้นต่อละครโทรทัศน์ 1 ตอน โดยในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจฉากจะมีลักษณะยาว มีบทสนทนาได้ต่อกันยาว แต่สำหรับในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจและช่วงวิกฤติเศรษฐกิจคือคลายฉากมีลักษณะสั้น

กลวิธีการเล่าเรื่องให้ดึงดูดใจผู้ชม

กลวิธีการเล่าเรื่องให้ดึงดูดใจผู้ชม มีเปลี่ยนแปลงไปทุกช่วงเวลา ดังนี้

บทละครมีจังหวะการเล่าเรื่องเร็วขึ้น มักเข้าสู่ความขัดแย้งหรือวิกฤติอย่างใดอย่างหนึ่งในทันทีในตอนเปิดเรื่อง คือ เปลี่ยนจากจากการยังไม่เข้าประเด็นขัดแย้งในทันที ในขั้นตอนการเริ่มเรื่อง เปลี่ยนเป็นจังหวะการเล่าเรื่องในลักษณะที่เปิดด้วยวิกฤติหรือความขัดแย้งทันทีในขั้นของการเริ่มเรื่อง โดยเล่าให้เห็นความตื่นเต้นที่กำลังดำเนินอยู่ ตัวละครกำลังเกิดวิกฤติ พร้อมเปิดตัวละครไปด้วย อีกทั้งมีการทิ้งฉากเพื่อสร้างความสนใจผู้ชมมากขึ้น ด้วยกลวิธีต่างๆ มีแนวโน้มที่จะทิ้งความตื่นเต้นท้ายฉากมากขึ้น ตัวละครมีแนวโน้มที่จะดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละครมากขึ้น ปรากฏฉากรัก (Love Scene) ในระดับที่มาก ในปี 2542 และยังมีเทคนิคใหม่ๆ ในการดึงดูดใจผู้ชมเกิดขึ้น และใช้สถานการณ์ใกล้ตัวผู้ชมมาเล่น ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกับตัวละครหรือเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการชมละครได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น จากลักษณะที่ปรากฏดังจะกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของการเล่าเรื่องที่ไม่เปลี่ยนแปลงได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) ซึ่งประกอบไปด้วยลำดับการเล่าเรื่อง, ภาวะวิกฤติ, แก่นเรื่อง (Theme), ความขัดแย้ง (Conflict), ตัวละคร (Character), ตอนจบ (Ending), มุมมอง (Point of view)

เมื่อนำจิ๊กซอของชิ้นส่วนต่างๆ ขององค์ประกอบของละครมาต่อๆ กันก็จะได้ภาพของละครโทรทัศน์ไทยที่ได้รับความนิยม ในช่วงปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2544 ที่มีลักษณะร่วมกัน คือ

“เรื่องราวความรักระหว่างชายหญิง โกรธกันคืนดีกัน ฝ่าฟันอุปสรรค สุดท้ายก็สมหวัง มีแก่นเกี่ยวกับความรัก เป็นความขัดแย้งระหว่างคนกันคน คือ นางเอกกับผู้ร้าย มีคู่แข่งระหว่างฐานะดี (เงินทองหรือชาติตระกูล) กับฐานะไม่ดี เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในเรื่องของฐานะ

ตัวละครเป็นแบบตายตัว ชั้นภาวะวิกฤติ ล้นความเป็นความตายของพระเอกนางเอก จบแบบ พระเอกนางเอกแต่งงานกันอย่างมีความสุข ลำดับการเล่าตามลำดับเหตุการณ์เล่าแบบรู้รอบด้าน"

ในฐานะหัวหน้าฝ่ายผลิต ที่ดูแลนโยบายการผลิตละครของ ช่อง 3 มากกว่า 30 ปี สมรักษ์ ณรงค์ชัย ได้ให้ความเห็นถึง โครงเรื่องของความรักที่ได้รับความนิยมทุกช่วงเวลาในรอบ 10 ปี จากเหตุที่ว่า คนดูมักจะนิยมดูเรื่องของความรัก โดยตามดูพฤติกรรมของพระเอกนางเอก ส่วนโครงสร้างอื่นๆ ที่จะมาประกอบเท่านั้น เช่น สถานการณ์ที่ต่างกัน ออกไป ยุคสมัย ความรัก ของตนในช่วงชีวิตไหน หรือจากที่เปลี่ยนไป เช่น ต่างจังหวัด กรุงเทพฯ ภาคเหนือ หรือต่างประเทศ ทำให้ละครดูต่างออกไป ซึ่งโครงหลักก็คือเรื่องความรัก(สมรักษ์ ณรงค์ชัย, สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2546)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในละครโทรทัศน์ ที่เป็นการขัดแย้งระหว่างคนกับคน คู่แย้ง ระหว่างฐานะดี (เงินทองชาติตระกูลดี) กับฐานะไม่ดี เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในเรื่องของฐานะ

ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น ฐานะ ที่เกิดขึ้นในละครโทรทัศน์ เป็นเสมือนกระจก ส่องภาพของสังคมไทย ที่คนส่วนใหญ่ของประเทศประสบปัญหา ความไม่เท่าเทียมกัน และช่องว่าง ของคนในสังคม ที่เกิดขึ้นในสังคม ในห้วง เวลาของก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ วิกฤติเศรษฐกิจ หลัง วิกฤติ ที่ปัญหานี้ก็ยังคงอยู่ขึ้นอยู่กับว่า ช่วงไหนมากน้อยกว่ากัน เนื้อหาของละครโทรทัศน์ จึง สะท้อนถ่ายภาพเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

แก่นเรื่องความรัก (Love Theme) ที่มักจะพบในละครโทรทัศน์เสมอมา ความ ไม่เปลี่ยนแปลงในโครงเรื่องในละครโทรทัศน์ที่มีโครงประเภทความรักที่มีอย่างมากมายนั้น มีผู้ให้ คำอธิบายไว้ว่า มีมุมมองว่าสิ่งนี้เป็นสูตร อยู่แล้ว เป็นสูตรที่เป็นสากลไม่ว่าของไทยของฝรั่ง ที่มีมา ตั้งแต่โบราณแล้ว เพียงแต่เราต้องใส่ภูมิปัญญาความคิดลงไปให้มากกว่าเก่า

"ไอ้คนที่พูดน้ำนิ่งน้ำเน่าเนาะ มันอยู่ที่คนเข้าใจชีวิตพอหรือยัง ตัวนิยาย ตัวนิยาย ประโลมโลก ตัวนิยายอะไรก็แล้วแต่ หรือจะบอกว่า มันคืออะไร มันคือวรรณกรรมที่สร้างเรื่องหาฝัน อะไรก็แล้วแต่ โดยที่มันก็เอาชีวิตมนุษย์ ชีวิตคนมัน 100 ปี มันก็สามารถจะเล่าได้ภายใน 20 ชั่วโมง จบ ภายใน 2 ชั่วโมงจบ เพราะอย่างน้อยๆ สิ่งเหล่านี้มันก็ยังเป็นภาพสะท้อน เป็นบทเรียน เป็น อารมณ์ร่วม เป็นอะไร ให้มนุษย์เข้าใจว่า เอ้อ สิ่งที่เกิดขึ้นในละคร ชั้นมีนะ พวกนี้ก็เหมือนกันนะ เป็นอะไรที่อย่างน้อยๆ ก็เป็นวิธีแก้ปัญหา ซึ่งในละคร นวนิยายอะไรทุกอย่างจะบอกเรื่องบาปบุญ คุณโทษ เรื่องความดี ความชั่ว เพราะว่ามันมีอยู่ 2 อย่าง ต้องคิดว่า ความดี ความชั่วมันเป็นสิ่งที่ มันทำหน้าที่ของมัน" (สมรักษ์ ณรงค์ชัย, สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2546)

ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2536) กล่าวว่า เรื่องราวที่ปรากฏในโลกแห่งสัญลักษณ์ ก็มีที่รกรอยมาจากโลกแห่งความเป็นจริงนั่นเอง บทละคร (Script) ที่เขียนขึ้นทั้งในละครและชีวิตจริง จึงมีกฎเกณฑ์ร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับสังคมไทยในแต่ละช่วงเวลา ที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคนในสังคม รวมถึงโอกาสต่างๆ ฐานะ รายได้ ที่มีช่องว่างมาก ระหว่างคนรวย คนจน คนชนบท

เรื่องราวของจินตนาการซึ่งกลายสภาพเป็นมายาคติ (myth) ซึ่งส่งผลก่อให้เกิด ความคับข้องใจของคนที่ไม่อาจเลื่อนชนชั้นได้ ความขัดแย้งปิดฉากลงอย่าง Happy Ending หรือ การทำหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคลการตอบสนองความต้องการหลายอย่างของปัจเจกชนที่ ไม่มีหนทางแห่งความเป็นจริง ให้ทะลุเป้าหมายแห่งความเป็นจริงได้ในความฝัน

ดังนั้นจึงก่อให้เกิด ความนิยมในรูปแบบของละครโทรทัศน์ที่ ขึ้นภาวะวิกฤติ ลุ้น ความเป็นความตายของพระเอกนางเอก จบแบบพระเอกนางเอกแต่งงานกันอย่างมีความสุข

โดยการเล่าโดยลำดับชั้นของเหตุการณ์ ที่เรียงกันในห้าขั้นตอนที่ไม่เปลี่ยนแปลง นั้น ความไม่เปลี่ยนแปลงนี้สืบเนื่องมาจากธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ ที่ผู้ชมสามารถเลือกกรายการจากช่องต่างๆ ดูได้ เวลาของโทรทัศน์มีจำกัด (หนึ่งชั่วโมงครึ่งสำหรับละครโทรทัศน์) ผู้ชมควรจะรู้เรื่องอย่างรวดเร็ว และกลุ่มผู้ชมละครกลุ่มใหญ่คือแม่บ้าน และขยายใหญ่ขึ้น มีผู้ชมหลายเพศ หลายวัยหลายระดับ ผู้เล่าเรื่องจะต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้ชมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเสมอ

“ละครไม่ใช่หนัง คนดูก็ลืม กว่าจบอีกตั้ง เจ็ดอาทิตย์ แปดอาทิตย์ใช้มัยคะ ก็จำไม่ได้แล้วว่าขึ้นต้นว่าอย่างไร คนดูสับสน โดยเฉพาะคนดูที่ทักษะไม่สูงนัก ก็จะไม่ฟังเลย” (ศัลยา สุขนิวัตต์, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2546) อาจารย์ศัลยา ได้เล่าถึงประสบการณ์การเขียนบทที่เริ่มต้นด้วยวัยซราของนางเอก แล้วย้อนไปจนวัยสาว (เรื่องผ้าทอง) ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ โดยคนดูไม่รู้เรื่อง ซึ่งผู้ประพันธ์ยืนยันให้เล่าเรื่องลำดับตามนวนิยาย เมื่อมาถึงเรื่องนิรมิต ซึ่งผู้ประพันธ์คนเดียวกับผ้าทอง คือ อ.วินิตตา ดิถียนต์ ได้บอกว่า “ที่เอาหนังสือของหนูขึ้นหิ้งไปเลยแล้วที่เขียนใหม่ไปเลย” แปลว่าคนดูต้องการอะไรที่ดูง่าย (ศัลยา สุขนิวัตต์ สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2546)

ดังนั้นการเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์ไทยมีลักษณะเล่าตามลำดับขั้นตอนในการเล่าเรื่อง เพื่อ “การดูรู้เรื่อง” ความเข้าใจต่อเรื่องราวได้โดยง่าย และติดตามละครเรื่องนั้นต่อไป

ส่วนมุมมองในการเล่าที่เป็นการเล่าแบบรู้รอบด้าน (The omniscient) เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนดูเหมือนเป็นผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้นๆ ด้วย

“ในแง่การที่เล่าทุกอย่างทุกวัน เราคงเล่าเหมือนคนดูเป็นคนที่มีเรื่องทุกอย่าง เพราะว่าเราคงอยากให้เขามีส่วนร่วม มีอารมณ์ ประมาณว่านี่น่าจะอยากไปเชื่อมั่น อะไรประมาณนี้ อารมณ์ประมาณว่า นั่งอยู่หน้าจอแล้วก็นั่งไปด้วย คือ จะเป็นลักษณะนั้น” (สมรักษ์ ณรงค์วิชัย, สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2546)

ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ส่งผลต่อรูปลักษณะโดยรวมของละครโทรทัศน์ เพราะเป็น องค์ประกอบใหญ่ๆ ที่มีผลต่อภาพรวมของละครโทรทัศน์ที่ปรากฏ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงน้อย

ในขณะที่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป ในองค์ประกอบของการเล่าเรื่องก็คือ ฉาก (Setting), บทสนทนา (Dialogue) และกลวิธีการดึงดูดใจผู้ชมละครโทรทัศน์ ที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม จากกรที่มีฉากทันสมัยมากขึ้น ความยาวสั้นลง แต่ละตอนใช้ฉากมาก ล้วนแสดงความด่วนเร็วของยุคสมัย ในยุคนี้ไม่มีใครดูอะไรยาวๆ ละครที่มีตอนยาวๆ หรือตัวละคร พูดอรรถาธิบายยาวๆ มักไม่ประสบผลสำเร็จในแง่ของผู้ชม บทสนทนาที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะสถานการณ์ที่เกิดขึ้นถูกหยิบยกมาพูดถึง จนอาจกล่าวได้ว่าถ้าอยากจะทำปรากฏการณ์ในปีใด ให้หยิบละครโทรทัศน์ขึ้นมาดูก็อาจจะทราบได้ว่า มีปรากฏการณ์อะไรเกิดขึ้นในช่วงปีนั้นๆ

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปมากที่สุดคือกลวิธีดึงดูดใจผู้ชม จังหวะการเล่าเรื่องเร็วขึ้นในช่วงของการเริ่มเรื่องเพื่อที่จะกระแทกใจ ผู้ชมให้ได้ในทันที สิ่งนี้เปลี่ยนไปตั้งแต่ยุควิกิฤติเศรษฐกิจ

การทิ้งความตื่นเต้นท้ายฉากที่มากขึ้น การดึงดูดโดยใช้ความรุนแรงของตัวละคร มีแนวโน้มมากขึ้น และลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏในการดึงดูดใจผู้ชมละครโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์กลวิธี ดึงดูดใจใหม่ๆ หรือการใช้สถานการณ์ใกล้ตัวผู้ชมมาเล่น

จากความเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่องค์ประกอบหลักนี้เอง ทำให้ละครโทรทัศน์เปรียบเสมือนเค้กที่สวยงามที่แต่งหน้าสีต่างๆไปตามสไลด์ของยุคสมัย แต่รสชาติของเค้กที่อยู่ข้างในคือรสเดิม

จากรายงานวิจัยของ เพาวิภา ภมรสติธย์ (2528) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย ในระหว่างปี พ.ศ. 2498 - 2516 พบว่า “มีละครที่มีแนวรัก ออกอากาศมาทุกยุคทุกสมัย ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า ประชาชนให้ความนิยม” 28 ปีให้หลัง ความนิยมในละครโทรทัศน์ไทยก็ยังเป็นเรื่องของความรักเช่นเดิม

เหตุที่องค์ประกอบโดยรวมของการเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์มีความเปลี่ยนแปลงน้อยมาก สืบเนื่องมาจาก บริบทของสังคมในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ปัญหาเดิมที่ไม่เคยเปลี่ยนอาจจะทวีมากขึ้นในบางยุค นั่นคือ การกระจายรายได้ที่ไม่เท่ากัน ทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนต่างกันมาก อีกทั้งโอกาสต่างๆ ในสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันอันเกิดจากการพัฒนา ทั้งในช่วงของการเป็นเสือดาวที่ห้า การกลับมาเป็นประเทศโลกที่สาม และยุคการพยายามที่จะเป็นเสืออีก ถ้ากลุ่มเป้าหมายละครกลุ่มใหญ่คือ คนส่วนมากในประเทศ และนำไปวัดความนิยมทางการตลาด เพื่อสะท้อนความนิยม เพื่อนำไปแก๊งแนวโน้มของละครให้ถูกใจผู้ชม บริษัทตัวแทนโฆษณา และเจ้าของ สินค้า ความไม่เปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบหลักๆ ที่ปรากฏนี้ ย่อมแสดงว่าความผันของคณกลุ่มนี้ไม่เปลี่ยน นั่นคือ ผันที่จะได้ข้ามชนชั้น ได้แต่งงานกับพระเอกอย่างสมหวัง ผันถึงเรื่องซิดเดอเรลลา ด้วยการมีปานแดงรูปหัวใจ ภายหลังปรากฏว่าเป็นทายาทพันล้าน หนีไปสู่วิถีที่ดีกว่าเดิม (อย่างง่ายดาย)

ทุกวันนี้สิ่งที่ละครเสนอคือการสนองฝันคนส่วนใหญ่ ที่ยังมีปัญหาช่องว่างต่างๆ ดังนั้นละครที่ปรากฏอาจเป็นผลสะท้อนการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมของสังคมไทย

จากทัศนะที่มีต่อละครไทยของผู้ที่ทำงานด้านงานผลิตละครโทรทัศน์มาอย่างยาวนาน และได้รับความนิยม ซึ่งมีมุมมองดังนี้

“ก็มันไม่ไปไหนจริงๆ ก็มันไปน้อยมาก ไปเข้ามามาก ไม่ไปไหน ครุ่นคิดละครไปตั้งหลายเรื่องเพราะครู่ที่เก็ยเขียน เป็นละครดั้งเดิมโบราณมันจะมีตัวละครน้อย มีพระเอกนางเอก คนรอบด้านพระเอกนางเอกไม่ปรากฏ story เลย ข้อ 2 ไม่ทำงาน ตัวละครโบราณไม่ทำงาน และบางทีครู่ที่เก็ยคิดเรื่องทำงาน ไม่มีมาในนวนิยาย” (ศัลยา สุชนิวัตต์ สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2546)

“ความจริงแล้วชีวิตคนน่ายิ่งกว่าละครอีก อยากให้รู้ว่ช่อง 7 ทำได้ทุกอย่าง น่าก็ได้ ไม่น่าก็ได้ สร้างสรรค์หรือบู๊ก็ได้มีมุกรส ชีวิตจริงน่าจะสอดคล้องกันอย่างไร เพราะคุณ จะกินกับข้าวอย่างเดียวกันทุกวันได้อย่างไร คนดูละครจะดูละครแบบข้ามสี่พันดรทุกวันได้ใจ เครียดแยะ ละครก็เหมือนชีวิตคน สารอยู่ที่คุณจะหยิบจับอะไรออกมา บางมุมมีความหมาย มีคุณค่า ให้เรียนรู้ เหมือนที่เราจะได้อะไรจากทุกคนที่พบ ขึ้นอยู่กับว่าจะมองตรงไหน อย่างไร อย่าไปมองว่า ไร้สาระทั้งหมด บอกผู้สร้างเสมอว่าพยายามแทรกเรื่องที่เป็นประโยชน์กับคนดูลงไปด้วย โดยคำพูด โดยนัย ไม่ต้องแสดงชัดเจนว่านี่คือสร้างสรรค์สังคม” (สุรางค์ เปรมปรีดี, แพรว, 10 กันยายน 2544)

“โธ้ย จนที่ตายก็ยังเป็นอย่างนี้อยู่ คนไทยมีกลิ่นแรงกินแฮมเบอร์เกอร์กินไปกินมาก็กลับมากินน้ำพริกอีก มันเป็นอยู่ในยีน ไม่รับความจริง ไม่วิเคราะห์อะไรเรื่องข้อมูล ไม่ชอบฟัง

ความจริง ชอบเพื่อน ประเภทอย่างนี้ต่อไป มันก็คงจะเปลี่ยนบ้าง แต่ว่าคงช้ามาก ประเทศพวก
อย่างนี้นิยายจะขายดี หนังสือขายดี ดุอินเดียสิครับ ปีหนึ่งมีหนังสือเป็น 100ๆ เป็น 1,000ๆ เรื่อง ดุสิครับ
เขาทำอะไรกัน" (สยาม สังฆปริณิต, สัมภาษณ์ 11 มีนาคม 2546)

"มนุษย์ รักโลก โกรธหลง แค่นี้ เล่าได้อีก 4,000 พระธรรมชั้นตรี ตราบที่มนุษย์
ยังรักโลกโกรธหลงอยู่ก็เล่าไปเถอะ" (ทิพยธิดา ศรัทธาทิพย์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2546)